

مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز
دوره شانزدهم، شماره دوم، بهار ۱۳۸۰ (پیاپی ۳۲)
(ویژه نامه علوم اجتماعی)

بررسی منابع استرس و نحوه واکنش به این منابع در دانشجویان
دانشگاههای دولتی شیراز، آزاد شیراز و آزاد مرودشت

فریده یوسفی*

دانشگاه شیراز

مرضیه امینی*

دانشگاه آزاد مرودشت

چکیده

اهداف عمده پژوهش حاضر عبارت بودند از: (۱) بررسی پایایی و روایی مقیاس استرس دانشجو در فرهنگ ایرانی، (۲) شناخت منابع استرس در دانشجویان، (۳) شناخت نحوه واکنش دانشجویان به منابع استرس، (۴) بررسی تفاوت‌های دختران و پسران در منابع استرس و نحوه واکنش به آنها. آزمودنیهای این پژوهش جمعاً ۵۵۱ نفر از دانشجویان چهار دانشگاه شیراز، علوم پزشکی شیراز، آزاد شیراز و آزاد مرودشت بودند که پرسشنامه استرس دانشجویی گادزلا را تکمیل کردند. برای معاسبه پایایی از روش آلفای کرونباخ استفاده شد و ضریبی برابر ۰/۹۲. برای کل مقیاس بدست آمد. به منظور بررسی روایی پرسشنامه، از همبستگی آن با پرسشنامه‌های افسردگی بک و اضطراب تیلور استفاده گردید. هر دو ضریب همبستگی بدست آمده در سطح یکهزارم معنی‌دار بودند.

در این پژوهش در برخی از شاخصهای بیانگر منابع استرس و نیز شاخصهای بیانگر نحوه واکنش به این منابع، بین دختران و پسران تفاوت معنی‌داری مشاهده گردید. همچنین نمرات آزمودنیها با توجه به متغیرهای مختلفی از جمله سواد پدر، سواد مادر، شاغل بودن یا نبودن مادر و شغل پدر مورد بررسی قرار گرفته است.

* مربی

* * مربی و دانشجوی دکترای دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی

واژه‌های کلیدی: ۱- منابع استرس ۲- نحوه واکنش به منابع استرس ۳- روایی و پایایی مقیاس گادزلا.

۱. مقدمه

از نظر روان شناسان و روانپزشکان، عوامل مختلفی می‌توانند موجب بیماریهای روانی و بطور کلی رفتار نابهنجار باشند. یکی از این عوامل، مفهوم استرس می‌باشد. نظریه پردازان و محققان تلاش کرده‌اند که استرس را به صورتهای مختلف تعریف نموده و مورد بررسی قرار دهند. به عقیده بک (۱۹۷۸) واژه استرس دربرگیرنده مسایل و موضوعاتی همچون ناکامی، تعارض، اضطراب، خستگی و نظایر آن می‌باشد و شاید به همین دلیل است که از آن تعاریف گوناگونی به عمل آمده است. مثلاً هولمز و راهه (۱۹۶۷) استرس را به صورت یک رویداد تحریک کننده تعریف کرده‌اند. به عقیده آنها هر گونه تغییر در زندگی می‌تواند تنش‌زا باشد حتی، اگر این تغییرات مطلوب باشند. ساراسون و ساراسون (۱۳۷۲) معتقدند که استرس احساس یا واکنش فرد به هنگام رویارویی با موقعیتی است که آنها را به فعالیت فرا می‌خواند. خصوصاً فعالیتهایی که ممکن است بیش از حد توان فرد باشند. به این دلیل در تحقیقاتی که توسط فیلیپس (۱۹۷۸) و هاگز (۱۹۸۸) انجام گرفته، واژه استرس معادل با واژه‌های اضطراب و ترس تلقی شده است و در این راستا تحقیق ویتالیانو و همکاران (۱۹۸۴) نشان داد که سطح اضطراب دانشجویان سال اول بیشتر از حد میانه اضطراب در بیماران روانی بود. همچنین میزان افسردگی از آغاز سال اول تا پایان همان سال دو برابر شده بود (ویتالیانو و همکاران، ۱۹۸۹b). تحقیق دیگری در این خصوص نشان داد که بین ۳۰ تا ۵۰ درصد از دانشجویان سال اول دانشگاه در شاخصهای بیماری مربوط به پرسشنامه سلامتی عمومی^۱ نمره‌ای بالاتر از عادی داشتند (میلر، ۱۹۹۴). در مطالعات طولانی مدت مربوط به بررسی حالات افسردگی نیز که ۴ سال ادامه داشت، مشخص گردید که ۱۲ تا ۲۵ درصد از کل دانشجویان نشانه‌های افسردگی را به نحو بارز و معنی‌داری از خود نشان دادند (زوکولیلو و همکاران، ۱۹۸۶ و کلارک و زلدو، ۱۹۸۸). مطالعات متعددی که در انگلستان (فرث، ۱۹۸۶ و میلر ۱۹۹۴)، کانادا (کوبورن و جوویاسس، ۱۹۷۵)، استرالیا (هاکزهام و همکاران، ۱۹۸۵ و بورنز، ۱۹۹۱)، اسرائیل (کارمل و برنستاین، ۱۹۸۷)، ایران (احمدی، ۱۳۷۲ و ۱۳۷۳) و سایر کشورها (سلز و همکاران، ۱۹۹۰، رابرتز، ۱۹۸۹؛ گراندی و همکاران، ۱۹۸۹؛ گری و راتمن، ۱۹۸۸، استایک و دیکمن، ۱۹۸۸، ویتانووا و بوناس، ۱۹۸۴؛ و هاینز و همکاران، ۱۹۸۳) صورت گرفته نیز همگی وجود استرس و برخی از نابهنجاریهای روانی را در دانشجویان دانشگاهها مورد تأیید قرار داده‌اند.

لازاروس و فالکمن (۱۹۸۴)، استرس را بصورت رابطه متقابل (تعامل) میان محرک و پاسخ توصیف کرده‌اند. در این الگو، استرسی که فرد تجربه می‌کند در خود موقعیت و یا در خود فرد

نیست، بلکه در رابطه میان آندو یعنی موقعیت و فرد نهفته است و این تجربه بستگی دارد به اینکه فرد آن موقعیت را چگونه ارزیابی کند و چگونه خود را با آن سازگار نماید (گلمن، ۱۹۷۹ و وایتن و همکاران، ۱۹۹۰). لازاروس و فالکمن (۱۹۸۴) منابع استرس را به عنوان رویدادهای معمولی زندگی توصیف می‌کنند که افراد هر روز با آن سر و کار دارند. توجه این محققان به تفسیر شناختی فرد از موقعیت تنش زا می‌باشد. آنها در این رابطه دو نوع ارزیابی اولیه و ثانویه را توصیف می‌کنند. ارزیابی اولیه عبارتست از ارزیابی آغازین فرد از رویداد تنش‌زا که معین کند آیا رویداد و واقعه تهدید کننده است یا خیر. ارزیابی ثانویه، ارزیابی منابع مختلف سازگاری فرد است و اینکه آیا فرد راهکارهای مؤثری برای روبرو شدن با این استرس دارد یا خیر (مارتین و اسپورن، ۱۹۹۳). همه این مطالعات، بیانگر آنند که مطالعه استرس، موضوع بسیار پیچیده‌ای است زیرا ممکن است منابع استرس و نحوه واکنش به این منابع با یکدیگر در تعامل و ارتباط متقابل قرار بگیرند و رفتارهای متعددی را ایجاد نمایند. مثلاً واکنش‌های فیزیولوژیایی به آسانی می‌توانند واکنش‌های هیجانی و رفتاری نیز باشند. بنابراین مطلوب آن است که در هر پژوهش نشان داده شود که چقدر تعاریف ارائه شده از استرس مشابه همان تعاریفی است که قبلاً توسط دیگر محققان و نظریه پردازان بکار برده شده است. لذا لازم است گفته شود که در پژوهش حاضر همانند مطالعه گادزلا (۱۹۹۱ و ۱۹۹۴) منابع استرس بصورت وقایع یا شرایطی (محرک‌هایی) تعریف می‌شوند که نیازمند نشان دادن سازگاری، فراتر از گریه و زاری عادی در زندگی روزمره است. این منابع می‌توانند واکنش‌ها و پاسخهای متفاوتی را از لحاظ فیزیولوژیایی، هیجانی و رفتاری ایجاد نمایند که باعث اشکال در سازگاری برخی افراد می‌گردد. واضح است که شناخت منابع استرس در دانشجویان و پی بردن به نحوه واکنش آنان به این منابع می‌تواند از اهمیت زیادی برخوردار باشد و به مشاوران و همه دست اندرکاران امور مربوط به دانشجویان کمک کند که با آگاهیهای لازم در حیطه ارتباط استرس با واکنش‌های فیزیولوژیایی، هیجانی و رفتاری دانشجویان آنان را یاری کنند تا استرس خود را تعدیل نمایند و بدین ترتیب میزان بروز اختلالات روان- تنی و نابهنجاریهای روانی ناشی از استرس را کاهش دهند. با توجه به این مسأله، اهداف عمده پژوهش حاضر عبارتند از:

۱. بررسی پایایی و روایی پرسشنامه استرس دانشجو در فرهنگ ایرانی.

۲. بررسی منابع استرس در دانشجویان.

۳. بررسی نحوه واکنش دانشجویان به منابع استرس.

۴. بررسی تفاوت بین دختران و پسران از لحاظ منابع استرس و نحوه واکنش به این منابع.

۵. بررسی ارتباط میان برخی از متغیرهای جمعیت شناختی از قبیل تعداد خواهران و برادران، سواد پدر، سواد مادر، شغل پدر و شاغل بودن مادر با منابع استرس و نحوه واکنش به این منابع.

در این پژوهش همچنین نحوه واکنش دانشجویان به منابع استرس از لحاظ شناختی نیز مورد بررسی قرار می‌گیرد. یعنی ارزیابی دانشجویان از این مسأله که آیا این منابع واقعاً تهدید کننده‌اند یا خیر، و آیا فرد برای سازگاری با این منابع راهکارهایی دارد یا خیر.

۲. روش تحقیق

۲.۱. آزمودنیها

آزمودنیهای مطالعه حاضر در مجموع ۵۵۱ نفر از دانشجویان دانشگاههای دولتی شیراز و علوم پزشکی شیراز و نیز دانشگاههای آزاد شیراز و مرودشت بودند که در رشته‌های مختلف علوم انسانی، علوم تربیتی، مهندسی، پزشکی، داروسازی، دامپزشکی و تربیت بدنی مشغول تحصیل بودند. برای انتخاب آنها ابتدا کلاسها به صورت تصادفی انتخاب شده و سپس کلیه دانشجویان آن کلاسها پرسشنامه مورد نظر را تکمیل کردند. جدول شماره ۱، تعداد و درصد دانشجویان مطالعه حاضر را به تفکیک جنسیت در دانشگاههای دولتی و آزاد نشان می‌دهد.

جدول ۱

تعداد و درصد دانشجویان دختر و پسر در دانشگاههای دولتی و آزاد

نوع دانشگاه	دختران		پسران		کل	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
دولتی	۱۲۴	۴۲/۶	۱۶۷	۵۷/۴	۲۹۱	۵۲/۸
آزاد	۱۵۶	۶۰/۱۰	۱۰۴	۴۰/۱۰	۲۶۰	۴۷/۲
کل	۲۸۰	۵۰/۸	۲۷۱	۴۹/۲	۵۵۱	۱۰۰/۱۰

۲.۲. ابزار تحقیق

وسیله جمع‌آوری اطلاعات در پژوهش حاضر، پرسشنامه‌ای مشتمل بر دو قسمت مجزا بود. قسمت اول این پرسشنامه اختصاص به سؤالاتی داشت که بیانگر مشخصات فردی و خانوادگی آزمودنیها از قبیل سن، جنس، رشته تحصیلی، نام دانشگاه، محل سکونت، شغل پدر، شغل مادر، سواد پدر، سواد مادر، ترتیب تولد، تعداد خواهران و برادران و ... بود. قسمت دوم، پرسشنامه ۵۱ سؤالی استرس دانشجو بود که توسط گادزلا در سال ۱۹۹۱ تدوین شده است. این پرسشنامه منابع استرس^۲ را در ۵ موقعیت (ناکامی^۳، تعارض^۴، فشار^۵، تغییر^۶ و شرایط خود - خواسته^۷) و نحوه واکنش به این منابع^۸ را در ۴ مقوله (فیزیولوژیایی، هیجانی، رفتاری و شناختی) مورد سنجش قرار می‌دهد. آزمودنیها پس از خواندن هر عبارت پاسخهای خود را بر اساس پنج گزینه زیر که بصورت مقیاس درجه‌بندی تنظیم شده است انتخاب می‌کردند:

۱- هرگز ۲- بندرت ۳- گاهگاهی ۴- غالباً ۵- همیشه

حاصل جمع نمرات داده شده به عبارات مختلف هر کدام از شاخصهای بیانگر منابع استرس و نحوه واکنش به این موقعیتها، نمره آن شاخص را نشان می‌دهد. بدین ترتیب می‌توان گفت که برای هر آزمودنی در کل، ۵ نمره مربوط به منابع استرس و ۴ نمره مربوط به نحوه واکنش به این منابع بدست می‌آید. لازم به ذکر است که تنها در مقوله آخر (شناختی) ابتدا ارزش نمرات معکوس شده و سپس نمرات با هم جمع می‌شوند.

۲.۲.۱. **روایی و پایایی:** تحقیقات متعددی مسأله روایی و پایایی پرسشنامه استرس دانشجو را مورد تأیید قرار داده‌اند. بطور مثال در تحقیق گادزلا و همکاران (۱۹۹۱) ضرایب آلفای کرونباخ برای شاخص‌های ۹ گانه پرسشنامه استرس دانشجو، از ۰.۵۲ (برای شاخص ناکامی) تا ۰.۸۵ (برای شاخص تغییر) گزارش شده است. در تحقیق دیگری (گادزلا و گوتتری، ۱۹۹۳) ضریب پایایی حاصل از بازآزمایی با فاصله زمانی ۳ هفته، برای کل آزمودنیها برابر ۰.۷۸، برای مردان برابر ۰.۹۲ و برای زنان برابر ۰.۷۲ بدست آمد.

روایی پرسشنامه استرس دانشجو نیز با استفاده از معیارهای مختلف از جمله ویژگیهای متغیر دانشجویان (گادزلا و همکاران، ۱۹۹۲ و گادزلا و فول وود، ۱۹۹۲) و الگوهای متفاوت از روابط میان منابع استرس (گادزلا و همکاران، ۱۹۹۳) مورد بررسی قرار گرفته است.

۲.۳. روش آماری

در پژوهش حاضر برای نشان دادن پایایی پرسشنامه استرس دانشجو در فرهنگ ایرانی از روش آلفای کرونباخ و برای نشان دادن روایی آن از ضریب همبستگی با دو آزمون دیگر استفاده گردید. برای مقایسه نمرات دانشجویان (در شاخصهای مختلف پرسشنامه) از لحاظ متغیرهایی مانند جنسیت، نوع دانشگاه، مشروط بودن یا نبودن، شاغل بودن یا نبودن مادر، از آزمون آماری تی^۲ به همراه تصحیح بونفرونی^۱ استفاده شد. همچنین برای مقایسه نمرات آزمودنیها از لحاظ گروههای مختلف سواد پدر، سواد مادر، شغل پدر، تعداد خواهران و برادران، ترتیب تولد، سن، رشته تحصیلی و نیمسال تحصیلی، از روش آماری تحلیل واریانس استفاده گردید.

۳. یافته‌ها

۳.۱. پایایی

برای بررسی پایایی پرسشنامه استرس دانشجو از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. جدول ۲ بیانگر ضرایب آلفای کرونباخ برای منابع استرس و واکنش‌های متفاوت به این منابع به تفکیک جنسیت می‌باشد.

جدول ۲

ضرایب آلفای کرونباخ برای شاخص‌های ۹ گانه پرسشنامه استرس دانشجویان
در دختران و پسران

کل	پسران	دختران	شاخص‌ها
			الف: منابع استرس:
۰/۷۲	۰/۷۲	۰/۷۲	۱- ناکامی
۰/۷۰	۰/۷۳	۰/۶۷	۲- تعارض
۰/۷۰	۰/۷۲	۰/۷۰	۳- فشار
۰/۷۷	۰/۷۷	۰/۷۷	۴- تغییر
۰/۵۴	۰/۴۹	۰/۵۹	۵- شرایط خود- خواسته
			ب: نحوه واکنش به منابع استرس:
۰/۸۴	۰/۸۵	۰/۸۳	۱- فیزیولوژیایی
۰/۸۰	۰/۸۱	۰/۷۷	۲- هیجانی
۰/۶۷	۰/۶۹	۰/۷۰	۳- رفتاری
۰/۸۳	۰/۸۳	۰/۸۲	۴- شناختی
۰/۹۲	۰/۹۲	۰/۹۲	کل مقیاس

۳.۲. روایی

برای بررسی روایی ملاکی پرسشنامه استرس دانشجویان در پژوهش حاضر از همبستگی نمرات این پرسشنامه با آزمونهای افسردگی بک (۱۹۶۱) و اضطراب تیلور (۱۹۵۳) استفاده گردید و ضرایبی به ترتیب برابر با ۰/۶۳ و ۰/۶۵ بدست آمد که هر دو در سطح $P=0/0001$ معنی‌دار بودند. لازم به ذکر است که پرسشنامه‌های مذکور قبلاً توسط حجت (۱۹۸۱) بر روی آزمودنیهای ایرانی اجرا شده و روایی و پایایی آنها برای کاربرد در فرهنگ ایران محاسبه گردیده است.

۳.۳. یافته‌های مربوط به متغیرهای جامعه شناختی

۳.۳.۱. جنسیت: در ارزیابی معنی داری تفاوت بین نمرات دختران و پسران در ۹ شاخص مختلف از آزمون آماری تی^۲ استفاده گردید. جدول ۳ که بیانگر این مقایسه‌ها است نشان می‌دهد که از میان منابع استرس، فقط در مقوله ناکامی، نمرات پسران به نحو معنی‌داری بیشتر از نمرات دختران ($P=0/001$) بود. در بقیه موارد تفاوت معنی‌داری بین نمرات دختران و پسران مشاهده نگردید. در شاخص‌های بیانگر نحوه واکنش به منابع استرس همانطور که جدول مذکور نشان می‌دهد، بجز در واکنش فیزیولوژیایی که تفاوت معنی داری بین نمرات دو جنس وجود نداشت، در واکنش‌های هیجانی ($P=0/001$) و رفتاری ($P=0/01$) دختران به نحو معنی داری نمرات بیشتری نسبت به پسران به دست آوردند و برعکس در واکنش شناختی، نمرات پسران بطور معنی‌داری بیشتر از نمرات دختران بود ($P=0/04$)

جدول ۳

میانگین و انحراف معیار نمرات شاخص‌های مختلف پرسشنامه استرس

در دختران و پسران

سطح معنی‌داری P	مقدار t	پسران (N=۲۷۱)		دختران (N=۲۸۰)		شاخص‌ها
		انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	
						الف- منابع استرس:
۰/۰۰۱	۴/۰۰	۴/۵۱	۱۸/۰۸	۴/۳۹	۱۶/۵۶	۱- ناکامی
۰/۱۹۵	۱/۰۲	۲/۴۶	۸/۳۶	۲/۳۸	۸/۱۵	۲- تعارض
۰/۱۹۹	۰/۵۶	۳/۲۶	۱۲/۹۹	۳/۲۱	۱۲/۸۳	۳- فشار
۰/۱۹۹	۰/۷۸	۲/۹۳	۷/۷۱	۲/۸۹	۷/۵۲	۴- تغییر
۰/۱۵۲	۱/۷۵	۳/۷۴	۲۱/۱۴	۳/۹۰	۲۱/۷۱	۵- شرایط خود-خواسته
						ب- نحوه واکنش به منابع استرس:
۰/۱۸۸	۱/۲۴	۹/۵۴	۳۰/۰۷	۹/۴۵	۳۱/۰۷	۱- فیزیولوژیایی
۰/۰۰۱	۳/۸۶	۳/۸۸	۱۲/۵۸	۳/۶۵	۱۳/۸۱	۲- هیجانی
۰/۰۱	۳/۲۲	۴/۱۹	۱۵/۰۴	۴/۱۶	۱۶/۱۹	۳- رفتاری
۰/۰۴	۲/۹۰	۲/۰۶	۵/۰۱	۱/۹۰	۴/۶۰	۴- شناختی
۰/۱۹۹	۰/۶۹	۲۵/۱۵	۱۳۱/۰۱	۲۵/۱۴	۱۳۲/۴۸	کل مقیاس

۲.۳.۳. مقایسه نمرات دانشجویان دانشگاه‌های دولتی و آزاد: برای ارزیابی وضعیت دانشجویان دانشگاه‌های دولتی و آزاد در شاخص‌های ۹ گانه نیز مقایسه‌ای انجام گرفت که جدول ۴ نشان دهنده آن است. همانطور که از جدول بر می‌آید، دانشجویان دانشگاه‌های آزاد در مقایسه با هم‌تایان خود در دانشگاه‌های دولتی، در مقوله‌های ناکامی ($P=۰/۰۰۱$) و تغییر ($P=۰/۰۴$) مربوط به منابع استرس، از نمرات بیشتری برخوردار بودند. در دیگر موارد مربوط به منابع استرس بین نمرات دانشجویان هر دو نوع دانشگاه تفاوت معنی‌داری مشاهده نگردید. در نحوه واکنش به منابع استرس، دانشجویان دانشگاه‌های آزاد نسبت به دانشجویان دانشگاه‌های دولتی فقط در مقوله هیجانی نمرات بیشتری بدست آورده‌اند ($P=۰/۰۰۱$). در سایر مقوله‌ها تفاوت معنی‌داری بین نمرات این دو گروه مشاهده نگردید. مقایسه نمرات کل پرسشنامه در این دو گروه از دانشجویان نیز نشان می‌دهد که دانشجویان دانشگاه‌های آزاد نسبت به هم‌تایان خود در دانشگاه‌های دولتی، منابع استرس و واکنش نسبت به این منابع را بیشتر تجربه می‌کنند ($P=۰/۰۰۱$).

جدول ۴

میانگین و انحراف معیار نمرات شاخص‌های مختلف پرسشنامه استرس

بر حسب نوع دانشگاه

سطح معنی‌داری P	مقدار t	آزاد (N=۲۶۰)		دولتی (N=۲۹۱)		شاخص‌ها
		انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	
۰/۰۰۱	۳/۶۲	۴/۵۴	۱۸/۰۳	۴/۳۹	۱۶/۶۵	الف- منابع استرس:
۰/۹۹	۰/۷۰	۲/۳۶	۸/۱۸	۲/۴۸	۸/۳۲	۱- ناکامی
۰/۲۴	۲/۲۰	۳/۳۱	۱۳/۲۳	۳/۱۴	۱۲/۶۲	۲- تعارض
۰/۰۴	۲/۸۸	۲/۹۵	۷/۹۹	۲/۸۳	۷/۲۸	۳- فشار
۰/۰۶	۲/۶۹	۴/۰۰	۲۱/۸۹	۳/۶۳	۲۱/۰۱	۴- تغییر
						۵- شرایط خود-خواسته
						ب- نحوه واکنش به منابع استرس:
۰/۱۱	۲/۵۰	۹/۳۹	۳۱/۶۴	۹/۵۱	۲۹/۶۳	۱- فیزیولوژیایی
۰/۰۰۱	۴/۶۹	۳/۷۸	۱۴/۰۰	۳/۷۱	۱۲/۴۹	۲- هیجانی
۰/۱۷	۲/۳۳	۴/۳۵	۱۶/۰۷	۴/۰۵	۱۵/۲۳	۳- رفتاری
۰/۹۹	۰/۲۱	۲/۰۴	۴/۷۸	۱/۹۴	۴/۸۲	۴- شناختی
۰/۰۰۱	۳/۶۵	۲۵/۹۸	۱۳۵/۸۵	۲۳/۸۱	۱۲۸/۱۱	کل مقیاس

۳.۳.۳. مقایسه دانشجویان مشروط شده از لحاظ آموزشی با دانشجویان

مشروط نشده: جدول ۵ وضعیت دانشجویان مشروط آموزشی را در مقایسه با دانشجویان غیر مشروطی نشان می‌دهد. همانطور که از جدول یاد شده برمی‌آید در دو مورد از منابع استرس، یعنی موقعیت ناکامی ($P=۰/۰۰۱$) و موقعیت تغییر ($P=۰/۰۰۱$) دانشجویان مشروط شده وضعیت بدتری نسبت به دانشجویان مشروط نشده دارند.

در نحوه واکنش به منابع استرس نیز تنها در واکنش فیزیولوژیایی، دانشجویان مشروط شده نمره بیشتری نسبت به دانشجویان مشروط نشده بدست آوردند ($P=۰/۰۱$). در بقیه واکنش‌ها تفاوت معنی‌داری بین این دو گروه از دانشجویان مشاهده نگردید.

جدول ۵

میانگین و انحراف معیار نمرات شاخصهای مختلف پرسشنامه استرس بر حسب

مشروط بودن یا نبودن دانشجویان

سطح معنی داری P	مقدار t	غیر مشروط (N=۳۶۶)		مشروط (N=۱۶۶)		شاخص ها
		میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	
						الف- منابع استرس:
۰/۰۰۱	۴/۱۹	۴/۴۴	۱۶/۷۰	۴/۴۹	۱۸/۴۵	۱- ناکامی
۰/۹۹	۰/۳۴	۲/۳۷	۸/۲۰	۲/۵۵	۸/۲۸	۲- تعارض
۰/۷۹	۱/۴۱	۳/۲۷	۱۲/۷۶	۳/۱۹	۱۳/۱۹	۳- فشار
۰/۰۰۱	۴/۱۱	۲/۸۹	۷/۲۲	۲/۸۵	۸/۳۳	۴- تغییر
۰/۲۶	۲/۱۴	۳/۸۳	۲۱/۱۸	۳/۷۷	۲۱/۹۵	۵- شرایط خود-خواسته
						ب- نحوه واکنش به منابع استرس:
۰/۰۱	۳/۳۹	۹/۰۷	۲۹/۷۱	۱۰/۳۶	۳۲/۷۲	۱- فیزیولوژیایی
۰/۶۴	۱/۵۷	۳/۷۸	۱۳/۰۰	۳/۹۳	۱۳/۵۶	۲- هیجانی
۰/۹۸	۰/۸۳	۴/۱۷	۱۵/۴۹	۴/۳۳	۱۵/۸۲	۳- رفتاری
۰/۷۴	۱/۴۵	۱/۸۸	۴/۷۳	۲/۲۳	۵/۰۰	۴- شناختی
۰/۰۰۱	۳/۵۴	۲۴/۴۶	۱۲۹/۰۳	۲۶/۲۰	۱۳۷/۳۳	کل مقیاس

۴.۳.۳. سواد پدر: نمرات دانشجویان در شاخص های ۵ گانه منابع استرس (جدول ۶) و نیز در شاخص های ۴ گانه نحوه واکنش به این منابع (جدول ۷)، بر حسب سطوح مختلف سواد پدر مورد مقایسه قرار گرفت. همانطور که از جدول ۶ بر می آید در بخش منابع استرس، فقط در شاخصهای ناکامی، فشار و تغییر بین نمرات آزمودنیها در سطوح مختلف سواد پدر تفاوت معنی دار وجود دارد و در بخش نحوه واکنش به منابع استرس که جدول ۷ نشان دهنده آن است، هیچ تفاوت معنی داری بین نمرات دانشجویان در سطوح مختلف سواد پدر وجود ندارد.

۵.۳.۳. سواد مادر: جدول ۸ بیانگر مقایسه نمرات آزمودنیها در شاخص های منابع استرس بر حسب سطوح مختلف سواد مادر می باشد. در اینجا نیز بین سطوح مختلف سواد مادر از لحاظ شاخص ناکامی، فشار و تغییر در نمرات دانشجویان تفاوت معنی داری مشاهده می گردد. جدول ۹ نیز نشان دهنده نمرات آزمودنیها در شاخص های ۴ گانه نحوه واکنش به منابع استرس است و همانطور که ملاحظه می گردد، هیچ تفاوت معنی داری بین سطوح مختلف سواد مادر در این شاخص ها وجود ندارد.

جدول ۶
میانگین و انحراف معیار شاخصهای منابع استرس بر حسب سطوح مختلف سواد پدر

شرایط خود خوانسته	میانگین	انحراف معیار	تفصیل	میانگین	انحراف معیار	فشار	تعلیمی		تاکلیفی		تعداد	منبع استرس
							میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار		
۴/۲۶	۲۱/۲۲	۲/۰۶	۸/۱۲	۲/۳۵	۱۲/۵۹	۲/۲۱	۸/۰۱	۴/۶۵	۱۸/۱۶	۷۴	۱- بیشواد	
۲/۷۱	۲۱/۵۲	۲/۸۹	۷/۹۴	۲/۹۹	۱۲/۲۵	۲/۴۴	۸/۶۴	۴/۴۰	۱۸/۲۸	۱۴۸	۲- ابتدایی	
۲/۶۷	۲۱/۶۵	۲/۴۲	۷/۲۹	۲/۰۹	۱۲/۰۹	۲/۲۹	۷/۷۷	۴/۶۱	۱۷/۴۲	۶۱	۳- راهنمایی، دبیرستان	
۴/۲۷	۲۱/۲۶	۲/۹۱	۷/۲۷	۲/۳۱	۱۲/۵۲	۲/۴۵	۸/۲۸	۴/۴۵	۱۶/۶۵	۱۰۸	۴- دیپلم	
۲/۴۸	۲۱/۵۷	۲/۸۸	۷/۰۰	۲/۴۱	۱۲/۶۳	۲/۴۲	۷/۹۵	۴/۰۹	۱۵/۶۹	۱۱۵	۵- فوق دیپلم و بالاتر	
F=۰/۲۰ P=۰/۹۲		F=۲/۸۲ P=۰/۰۲	F=۲/۷۹ P=۰/۰۲	F=۲/۳۳ P=۰/۰۶	F=۶/۹۰ P=۰/۰۰۰۱							

جدول ۷
میانگین و انحراف معیار شاخصهای نحوه واکنش به منابع استرس بر حسب سطوح مختلف سواد پدر

سطوح مختلف سواد پدر	منابع واکنش به منابع استرس		تعداد	فیروزپورزاده		میجانی		رفیعی		شیرازی	
	انحراف معیار	میانگین		انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	
۱- بیسواد	۲/۲۴	۵/۱۳	۷۴	۹/۴۹	۱۳/۱۲	۲/۷۷	۱۵/۲۵	۲/۷۰	۲/۱۳	۵/۱۳	۲/۲۴
۲- ابتدایی	۱/۹۷	۴/۷۷	۱۴۸	۱۰/۰۴	۱۳/۶۵	۲/۷۴	۱۵/۳۲	۲/۰۵	۴/۷۷	۴/۷۷	۱/۹۷
۳- راهنمایی، دبیرستان	۱/۶۹	۵/۱۶	۶۱	۱۰/۱۶	۱۳/۴۴	۲/۸۶	۱۶/۰۱	۲/۰۲	۵/۱۶	۵/۱۶	۱/۶۹
۴- دیپلم	۱/۸۸	۴/۴۹	۱۰۸	۹/۱۴	۱۳/۰۵	۲/۶۹	۱۵/۸۸	۲/۰۱	۴/۴۹	۴/۴۹	۱/۸۸
۵- فوق دیپلم و بالاتر	۲/۰۲	۴/۷۳	۱۱۵	۸/۸۴	۱۳/۵۳	۲/۰۷	۱۵/۸۷	۲/۰۰	۴/۷۳	۴/۷۳	۲/۰۲
	$F=۱/۸۴$ $P=۰/۷۲$			$F=۱/۷۴$ $P=۰/۱۴$	$F=۱/۴۸$ $P=۰/۲۱$		$F=۰/۵۳$ $P=۰/۷۲$		$F=۱/۸۴$ $P=۰/۷۲$		

جدول ۸
میانگین و انحراف معیار شاخصهای منابع استرس بر حسب سطوح مختلف سواد مادر

شرایط خود خوانسته	تقسیم	فشار	تعارض	ناکلی	تعداد	منابع استرس
میانگین انحراف معیار	میانگین انحراف معیار	میانگین انحراف معیار	میانگین انحراف معیار	میانگین انحراف معیار		سطوح مختلف سواد مادر
۲/۱۱	۲/۱۳۹	۲/۱۲۶	۲/۱۲۸	۲/۱۲۲	۱۱۶	۱- نِسوادی
۲/۱۸۵	۲/۱۴۵	۲/۱۱۷	۲/۱۵۶	۲/۱۴۱	۱۶۶	۲- ابتدایی
۲/۰۵	۲/۱۵۸	۲/۱۲۴	۲/۱۲۵	۲/۱۱۷	۶۷	۳- راهنمایی، دیوبندستان
۲/۰۱	۲/۱۱۲	۲/۱۱۸	۲/۱۲۲	۲/۱۱۱	۱۰۸	۴- دیبلم
۲/۱۲	۲/۱۲۰	۲/۱۲۶	۲/۱۵۴	۲/۱۱۲	۶۷	۵- فوق دیبلم و بالاتر
F=۰/۵۸ P=۰/۶۷	F=۳/۱۱۶ P=۱/۰۲	F=۳/۱۱۰ P=۱/۰۱	F=۱/۱۲۲ P=۰/۱۰	F=۳/۱۲۸ P=۰/۰۰۰۰۱		

جدول ۹ میانگین و انحراف معیار شاخصهای نحوه واکنش به منابع استرس بر حسب سطوح مختلف سواد مادر

شاخصها	وقتی	هیجانی	فیزیولوژیایی	تعداد	نحوه واکنش به منابع استرس
انحراف معیار	انحراف معیار	انحراف معیار	انحراف معیار		سطوح مختلف سواد مادر
میانگین	میانگین	میانگین	میانگین		
۲/۰۰	۲/۳۰	۲/۷۷	۳/۱۹۸	۹/۷۶	۱- بیسواد
۲/۰۵	۲/۱۷	۲/۸۶	۳/۱۹۸	۱۰/۳۳	۲- ابتدایی
۱/۷۶	۲/۱۵	۲/۳۲	۳/۱۹۸	۹/۰۱	۳- راهنمایی، دبیرستان
۱/۹۵	۲/۳۶	۲/۰۸	۳/۱۹۸	۹/۴۴	۴- دیپلم
۲/۰۱	۲/۳۹	۲/۹۹	۳/۱۹۸	۸/۳۸	۵- فوق دیپلم و بالاتر
F=۱/۳۹ P=۰/۳۴	F=۰/۳۳ P=۰/۵۷	F=۱/۱۶ P=۰/۳۳	F=۱/۵۱ P=۰/۳۰		

۶. ۳. ۳. شاغل بودن یا نبودن مادر: آزمودنیها برحسب شاغل بودن یا نبودن مادر به دو گروه تقسیم شدند، سپس در شاخص‌های ۹ گانه و نیز در نمره کل مورد مقایسه قرار گرفتند. جدول ۱۰ بیانگر این مقایسه است و همانطور که جدول نشان می‌دهد، آزمودنیهایی که مادران آنها خانه‌دار بودند، در مقایسه با آزمودنیهایی که مادران شاغل داشتند، تنها در شاخص ناکامی از نمرات بیشتری برخوردار بودند ($P=0/04$). در سایر شاخصهای ۹ گانه تفاوت معنی‌داری بین نمرات این دو گروه آزمودنی مشاهده نگردید.

۷. ۳. ۳. شغل پدر: نمرات آزمودنیها بر حسب گروههای مختلف شغل پدر، در شاخصهای ۹ گانه مورد مقایسه قرار گرفت. جدول ۱۱، نشان دهنده نمرات آزمودنیها در شاخصهای ۵ گانه منابع استرس و جدول ۱۲، بیانگر نمرات آنها در شاخصهای ۴ گانه نحوه واکنش به منابع استرس در گروههای مختلف مشاغل پدر می‌باشد. همانطور که از جداول مذکور برمی‌آید در هیچیک از شاخصها بجز شاخص ناکامی تفاوت معنی‌داری بین نمرات آزمودنیها مشاهده نگردید. در این شاخص نیز بیشترین نمره متعلق به آزمودنیهایی بود که شغل پدران آنها کارگری ساده و کمترین نمره متعلق به آزمودنیهایی بود که شغل پدرانشان، از نوع مشاغل علمی، فنی و تخصصی بالا بود ($P=0/03$).

۸. ۳. ۳. تعداد خواهران و برادران: تعداد خواهران و برادران آزمودنیها و ارتباط آن با شاخصهای مختلف منابع استرس و نحوه واکنش به این منابع متغیر دیگری بود که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفت. آزمودنیها بر حسب این متغیرها به ۳ گروه به شرح زیر تقسیم شدند:

گروه ۱: آزمودنیهایی که حداکثر تا ۲ خواهر و برادر داشتند.

گروه ۲: آزمودنیهایی که بین ۳ تا ۴ خواهر و برادر داشتند.

گروه ۳: آزمودنیهایی که تعداد خواهران و برادران آنها ۵ نفر و بیشتر بود.

جدول ۱۲، وضعیت نمرات این گروهها را در شاخصهای ۹ گانه پرسشنامه استرس نشان می‌دهد. همانطور که از جدول مشخص است در شاخصهای ناکامی و تفسیر، بیشترین نمره متعلق به آزمودنیهای دارای ۵ خواهر و برادر و یا بیشتر می‌باشد و کمترین نمره متعلق به آزمودنیهای دارای حداکثر ۲ خواهر و برادر می‌باشد (به ترتیب $P=0/002$ و $P=0/006$). در شاخصهای ۹ گانه تفاوت معنی‌داری بین گروههای مذکور مشاهده نگردید. از مقایسه نمره کل مقیاس در این سه گروه نیز معلوم می‌شود که بیشترین استرس را بطور کلی افرادی تجربه کرده‌اند که از خانواده‌های بزرگ و دارای ۵ خواهر و برادر یا بیشتر بودند و کمترین استرس را آزمودنیهای متعلق به خانواده‌های کوچکتر که حداکثر دارای ۲ خواهر و برادر بودند تجربه کرده‌اند ($P=0/04$).

جدول ۱۰

میانگین و انحراف معیار نمرات شاخص‌های مختلف پرسشنامه استرس
بر حسب شاغل بودن یا نبودن مادر

سطح معنی‌داری P	مقدار t	مادران شاغل (N=۹۴)		مادران خانه‌دار (N=۴۴۷)		شاخص‌ها
		میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	
						الف- منابع استرس:
۰/۰۴	۲/۸۲	۴/۰۴	۱۶/۰۹	۴/۵۷	۱۷/۵۳	۱- ناکامی
۱/۰۰	۰/۰۱	۲/۵۰	۸/۲۵	۲/۴۱	۸/۲۵	۲- تعارض
۰/۹۹	۰/۶۱	۳/۴۱	۱۳/۱۱	۳/۲۱	۱۲/۸۹	۳- فشار
۰/۸۸	۱/۲۴	۲/۹۹	۷/۲۷	۲/۸۸	۷/۶۸	۴- تغییر
۰/۹۹	۰/۵۵	۳/۷۱	۲۱/۲۴	۳/۸۷	۲۱/۴۸	۵- شرایط خود- خواسته
						ب- نحوه واکنش به منابع استرس:
۰/۹۹	۰/۶۶	۸/۵۰	۲۹/۹۵	۹/۶۸	۳۰/۶۷	۱- فیزیولوژیایی
۰/۳۰	۲/۰۸	۳/۸۲	۱۲/۴۵	۳/۷۹	۱۳/۳۵	۲- هیجانی
۰/۹۸	۰/۸۷	۴/۱۰	۱۵/۹۸	۴/۲۴	۱۵/۵۷	۳- رفتاری
۰/۷۱	۱/۵۰	۱/۹۳	۴/۵۱	۱/۹۹	۴/۸۴	۴- شناختی
۰/۹۰	۱/۱۹	۲۳/۴۷	۱۲۸/۹۰	۲۵/۴۴	۱۳۲/۲۹	کل مقیاس

جدول ۱۱
میانگین و انحراف معیار شاخصهای منابع استرس بر حسب گروههای مختلف شغل پدر

شرایط خود خواند	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	تعداد	منابع استرس
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار		
۲/۵۹	۲/۱۶۱	۲/۲۲	۲/۱۰۱	۲/۲۴	۲/۲۸	۲/۱۸۹	۲/۱۰۴	۱۵/۸۹	۷۶	۱- علمی، فنی، تخصصی، رده بالا
۲/۴۴	۲/۱۱۲	۲/۹۹	۲/۴۶	۲/۵۴	۸/۴۲	۱۷/۰۱	۴/۲۰	۱۷/۰۱	۸۲	۲- کارمندان آزاد
۲/۹۲	۲/۱۵۲	۲/۱۰۷	۲/۴۸	۲/۲۹	۸/۲۷	۱۷/۱۵	۴/۴۴	۱۷/۱۵	۱۲۱	۳- کارگران فنی، تخصصی
۲/۹۱	۲-۴۴	۲/۳۴	۲/۸۲	۲/۱۲	۸/۲۸	۱۷/۲۱	۲/۵۰	۱۷/۲۱	۲۸	۴- کارگران ساده
۲/۰۵	۲/۱۱۸	۲/۶۶	۲/۲۲	۲/۶۰	۷/۹۶	۱۹/۲۲	۵/۳۰	۱۹/۲۲	۲۷	۵- کارگران ساده نظامی
۲/۸۴	۲/۱۶۳	۲/۳۲	۲/۵۴	۲/۲۲	۸/۵۴	۱۶/۴۵	۴/۱۲	۱۶/۴۵	۲۲	۶- کشاورزان، دامداران
۲/۹۲	۲-۴۵	۲/۱۱	۲/۲۶	۲/۰۷	۸/۱۲	۱۸/۰۲	۴/۲۸	۱۸/۰۲	۷۳	۷- بازنشسته
۲/۸۲	۲/۱۳۰	۲/۱۱	۲/۴۸	۲/۴۴	۸/۲۳	۱۷/۶۶	۴/۵۲	۱۷/۶۶	۵۶	
F=۱/۳۲		F=۰/۶۹	F=۰/۵۹	F=۰/۱۵۰	F=۲/۲۸۰					
P=۰/۲۲		P=۰/۶۷	P=۰/۷۶	P=۰/۸۲	P=۰/۰۲					

جدول ۱۲
میانگین و انحراف معیار نمرات شاخصهای نحوه واکنش به منابع استرس بر حسب گروههای مختلف شغل پدر

شناختی		رفتاری		هیجانی		فیزیولوژیکی		تعداد	گروههای مختلف شغل پدر ۱- علمی، فنی، تخصصی، رده بالا ۲- کارمندان ۳- آزاد ۴- کارگران فنی، تخصصی ۵- کارگران ساده ۶- نظامی ۷- کشاورزان، دامداران ۸- بازنشسته
انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین		
۲/۱۰	۴/۸۱	۴/۷۲	۱۵/۹۳	۲/۹۴	۱۲/۳۲	۷/۷۰	۳۰/۰۰	۷۶	
۱/۷۲	۴/۸۳	۲/۸۵	۱۶/۳۳	۲/۶۵	۱۳/۸۳	۹/۵۱	۳۰/۳۴	۸۳	
۱/۹۴	۴/۶۴	۴/۴۵	۱۶/۰۰	۲/۸۰	۱۳/۷۲	۹/۷۰	۳۲/۱۲	۱۲۱	
۱/۵۷	۵/۰۳	۲/۸۷	۱۴/۳۹	۳/۶۷	۱۲/۸۹	۹/۳۲	۲۹/۳۹	۲۸	
۱/۳۹	۴/۷۷	۲/۷۹	۱۴/۸۱	۲/۸۸	۱۳/۱۱	۹/۹۴	۳۰/۰۷	۲۷	
۱/۷۳	۴/۱۸	۴/۴۱	۱۶/۰۰	۲/۹۴	۱۲/۷۲	۱۰/۶۷	۲۶/۵۴	۲۲	
۲/۴۷	۵/۳۰	۴/۳۹	۱۴/۹۷	۲/۸۰	۱۳/۲۱	۱۰/۵۶	۳۲/۰۴	۷۳	
۲/۱۱	۴/۲۱	۴/۲۷	۱۵/۷۶	۲/۹۶	۱۳/۱۴	۹/۸۰	۲۹/۱۹	۵۶	
F=۱/۷۹ P=۰/۰۸		F=۱/۲۴ P=۰/۲۷		F=۱/۲۷ P=۰/۲۵		F=۱/۵۴ P=۰/۱۵			

جدول ۱۳
میانگین و انحراف نمرات شاخصهای مختلف پرسشنامه استرس بر حسب تعداد خواهران و برادران

سطح معنی P	مقدار F	۵ نفر و بیشتر (N=۱۸۳)		۴ تا ۲ نفر (N=۲۵۲)		تا ۲ نفر (N=۱۱۶)		تعداد خواهران و برادران	شاخص‌ها
		انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین		
۰/۰۰۲	۶/۳۵	۲/۷۷	۱۸/۰۲	۶/۴۴	۱۷/۳۱	۲/۰۰	۱۶/۱۴	الف) منابع استرس:	
۰/۱۶	۱/۷۸	۲/۴۴	۸/۵۲	۲/۴۱	۸/۰۸	۲/۳۸	۸/۲۱	۱- ناکافی	
۰/۳۲	۱/۰۹	۲/۳۴	۱۲/۱۵	۲/۰۹	۱۲/۸۸	۲/۳۴	۱۲/۵۹	۲- تعارض	
۰/۰۰۶	۵/۱۸	۲/۰۷	۸/۰۸	۲/۷۸	۷/۵۷	۲/۸۸	۶/۹۸	۳- فشار	
۰/۹۲	۰/۰۶۸	۲/۸۴	۲/۱۵۰	۲/۸۰	۲/۱۳۶	۲/۹۰	۲/۱۴۴	۴- تغییر	
								۵- شرایط خود-خواسته	
۰/۰۹	۲/۳۹	۱۰/۰۷	۲۱/۵۴	۹/۶۱	۲۰/۵۷	۸/۱۱	۲۹/۰۸	ب) نحوه واکنش به منابع استرس:	
۰/۱۶	۱/۸۰	۲/۷۲	۱۳/۵۴	۲/۸۲	۱۲/۲۰	۲/۹۲	۱۲/۶۸	۱- فیزیولوژیایی	
۰/۹۴	۰/۰۵	۴/۳۲	۱۵/۶۹	۴/۱۰	۱۵/۶۲	۴/۳۲	۱۵/۵۳	۲- هیجانی	
۰/۸۱	۰/۳۲	۲/۰۰	۴/۸۸	۱/۹۷	۴/۷۲	۲/۰۲	۴/۸۴	۳- رفتاری	
								۴- شناختی	
۰/۰۴	۲/۱۹	۲۶/۹۶	۱۳۴/۹۸	۲۵/۲۰	۱۳۱/۳۷	۲/۱۲۱	۱۲۷/۵۳	کل مقیاس	

۹.۳.۳. سن آزمودنیها و ترتیب تولد: دو متغیر دیگری که در پژوهش حاضر مورد بررسی قرار گرفتند، سن آزمودنیها و ترتیب تولد آنها بود. یافته‌ها نشان دادند که هیچ رابطه‌ای میان شاخصهای ۹ گانه مقیاس و سن آزمودنیها و نیز ترتیب تولد آنها وجود ندارد.

۱۰.۳.۳. نیمسال تحصیلی: نمرات آزمودنیها در شاخصهای ۹ گانه و نمره کل مقیاس استرس دانشجوی، از لحاظ گروههای مختلف نیمسال / سال تحصیلی مورد بررسی قرار گرفت. نتایج حاصله، هیچ‌گونه رابطه‌ای را میان این متغیرها نشان ندادند. به عبارت دیگر، قرار داشتن آزمودنیها در سالهای مختلف تحصیلی تفاوت معنی‌داری را در نمرات شاخصهای مورد بررسی ایجاد نکرد.

۱۱.۳.۳. رشته تحصیلی: رشته تحصیلی دانشجویان از دیگر موارد مورد بررسی بود. آزمودنیها بر حسب رشته تحصیلی خود در گروههای کلی علوم انسانی، علوم تربیتی، مهندسی و پزشکی تقسیم شدند و از لحاظ نمرات شاخصهای مختلف مورد مقایسه قرار گرفتند. نتایج بدست آمده، هیچ تفاوت معنی‌داری را بین نمرات گروههای مختلف تحصیلی نشان ندادند.

۴. بحث و نتیجه گیری

یافته‌های پژوهش حاضر ضمن نشان دادن ثبات (پایایی درونی) و روایی پرسشنامه استرس دانشجوی در فرهنگ ایرانی، بیانگر تفاوت‌های دختران و پسران در برخی از منابع استرس و نیز نحوه واکنش به آنها بود.

بر اساس این یافته‌ها، دانشجویان پسر ایرانی در موقعیت ناکامی، بیشتر از هم‌تایان دختر خود استرس را تجربه می‌کنند و این مسأله شاید بدلیل توقع و انتظارات متفاوتی است که در این فرهنگ از پسران می‌رود. در تحقیق گادزلا (۱۹۹۴) نشان داده شده که در مقوله ناکامی تفاوت معنی‌داری بین دختران و پسران دانشجوی وجود ندارد. اما در مقوله‌های فشار و تغییر دختران نمرات بیشتری نسبت به پسران بدست آورده‌اند در صورتیکه در پژوهش حاضر تفاوتی در این مقوله‌ها بین دو جنس دیده نشد. در واکنش به منابع استرس، تحقیق گادزلا نمرات دختران را در مقوله‌های فیزیولوژیایی، هیجانی و رفتاری بیشتر از پسران ذکر می‌کند. این یافته‌ها عیناً در تحقیق حاضر نیز تکرار شد بجز در مقوله فیزیولوژیایی که تفاوت معنی‌داری بین نمرات دو جنس دیده نشد. از دیگر یافته‌های پژوهش حاضر این بود که نمرات پسران در مقوله شناختی بیشتر از نمرات دختران بود و بیانگر این نکته که پسران به هنگام روبرو شدن با منابع استرس کمتر از دختران به این منابع و راهبردهای مواجهه با آن فکر کرده و اهمیت می‌دهند (توجه شود که در مقوله شناختی ارزش نمرات بر عکس مقوله‌های قبلی می‌باشد). این نتایج نیز هم جهت با نتایج گادزلا می‌باشد.

یکی دیگر از نتایج پژوهش حاضر نشان داد که دانشجویان دانشگاههای آزاد نسبت به دانشجویان دانشگاههای دولتی استرس بیشتری را تجربه کرده و نسبت به آن واکنش هیجانی بیشتری را نیز از خود نشان می‌دهند. شاید چند علت را بتوان عامل احتمالی این مسأله دانست. از جمله فشار مالی زیاد برای پرداخت هزینه تحصیلی دانشگاه آزاد، شاغل بودن بیشتر دانشجویان دانشگاههای آزاد نسبت به دانشجویان دانشگاههای دولتی، محدودیت امکانات کتابخانه‌ای، آزمایشگاهی، خوابگاههای دانشجویی و امثالهم در دانشگاههای آزاد (مورد مطالعه) نسبت به دانشگاههای دولتی.

در پژوهش حاضر همچنین مشخص گردید که افزایش سطح سواد پدر با کاهش میزان تجربه استرس در دانشجویان رابطه دارد. از آنجا که سواد پدر می‌تواند به عنوان شاخصی از طبقه اجتماعی- فرهنگی افراد تلقی گردد (مهریار و تشکری، ۱۹۸۴)، پس می‌توان گفت که دانشجویان متعلق به طبقات پایین اجتماع در مقایسه با دانشجویان متعلق به طبقات بالای اجتماع، استرس بیشتری را تجربه می‌کنند.

در راستای این یافته‌ها باید اضافه کرد که نتایج مربوط به مقایسه نمرات آزمودنیها از لحاظ گروههای مختلف شغلی پدر نیز نشان داد که دانشجویان متعلق به پدرانی که دارای مشاغل علمی، فنی و تخصصی رده بالاتر بودند کمترین تجربه ناکامی و دانشجویان متعلق به پدرانی با شغل کارگری ساده، بیشترین تجربه ناکامی را داشتند ($P = 0/03$). یافته‌های تحقیق حاضر همچنین نشان داد که فرزندان متعلق به خانواده‌های کوچکتر (از لحاظ بعد خانوار) بطور کلی استرس کمتری را نسبت به فرزندان متعلق به خانواده‌های بزرگتر تجربه می‌کنند ($P = 0/04$). همه این یافته‌ها بیانگر ارتباط منفی شاخص‌های طبقه اقتصادی اجتماعی با میزان تجربه استرس می‌باشد.

از دیگر یافته‌های این پژوهش ارتباط سواد مادر با میزان تجربه استرس بود. در اینجا نیز متغیر سواد مادر همانند متغیر سواد پدر با استرس در رابطه بود و این رابطه این نکته را نشان داد که دانشجویان متعلق به مادران دارای سواد بیشتر، استرس کمتری را نسبت به دانشجویان متعلق به مادران دارای سواد کمتر تجربه می‌کنند. اما نکته قابل توجه این است که نتیجه فوق تا زمانی اعتبار دارد که سطح سواد مادر از حد دیپلم فراتر نرود. در سطح سواد بالاتر از دیپلم در مادران، میزان تجربه استرس در دانشجویان بیشتر است. شاید علت این مسأله، انتظارات و توقعات زیاد مادران دارای تحصیلات عالی در همه امور از فرزندان خود باشد، در مقایسه با مادرانی که از سطح سواد و تحصیل کمتری برخوردارند. به نظر می‌رسد همین توقعات و سطح بالای انتظارات از فرزندان موجب تجربه استرس بیشتر در آنها می‌گردد. این فرزندان معمولاً کمال‌گراتر از فرزندان متعلق به مادران دارای سواد کمتر هستند. هر چیزی را «درست و کامل» می‌خواهند و دوست دارند همه چیز را تحت کنترل داشته باشند و همین موضوع می‌تواند به

سطوح بالایی از ناکامی و استرس بینجامد. بنابراین لازم است که در تحقیقات بعدی ضمن بررسی صحت و سقم این فرضیه‌ها، تصویر جامع و روشنی از متغیرهای مختلف ایجاد کننده استرس در دانشجویان ارائه گردد. یافته‌های تحقیقاتی از این نوع سبب می‌شوند تا دانشجویان در مورد تجارب، نگرشها و رفتارهای خود اطلاعات بیشتری را کسب نمایند و مربیان و مشاوران نیز دریابند که چرا برخی از دانشجویان آنها سطح بالایی از اضطراب، ترس و افسردگی را از خود نشان می‌دهند.

سیاسگزاری

بدینوسیله از شورای محترم پژوهشی دانشگاه آزاد مرودشت که هزینه انجام این پژوهش را تأمین نمودند، تشکر و قدردانی می‌شود.

یادداشتها

1. General Health Questionnaire
2. Stressors
3. Frustration
4. Conflict
5. Pressure
6. Change
7. Self-Imposed
8. Reaction to stressors
9. Bonferroni's Correction

منابع

الف. منابع فارسی

احمدی، جمشید. (۱۳۷۳). بررسی میزان افسردگی در دانشکده‌های پزشکی و توانبخشی دانشگاه علوم پزشکی شیراز، مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز، دوره دهم، شماره اول، پاییز.

احمدی، جمشید. (۱۳۷۲). میزان افسردگی در دانشجویان دانشگاه شیراز، مجله دانشجو و پژوهش، شیراز: معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی شیراز، شماره دوم، زمستان.

ساراسون، ایروین جی. و ساراسون، باریا آر. (۱۳۷۳). روانشناسی مرضی، (جلد اول)، ترجمه نجاریان، بهمن، اصغری مقدم، محمدعلی و دهقانی، محسن. تهران: انتشارات رشد.

ب. منابع انگلیسی

Beck, R.C. (1978). *Motivation, Theories, and Principles*, Prentice-Hall, Inc, Newjersey: Englewood Cliffs.

Beck, A.T., Ward, C.H., Mendelson, M., Mock. J. , & Erbaugh, J.(1961).*An Inventory for Measuring Deperssion*, *Archives of General Psychiatry*, 4, 561-571.

Burns, R.B. (1991). *Study of Stress among First- year Overseas Students in an Australian University*, *Higher Education Research and Development*, 10, 1, 61-77.

Carmel, S., & Bernstein, J. (1987). *Perceptions of Medical School Stressors: their Relationship to Age, Year of Study and Trait Anxiety*, *Journal of Human Stress*, 13, 39-44.

Clark, D.C., & Zeldow, P.B. (1988). *Vicissitudes of Depressed Mood During Four Years of Medical School*, *Journal of the American Medical Association*, 260, 2521-2528.

Coburn, D., & Joviasas, A.V. (1975). *Perceived Sources of Stress among First-year Medical Students*, *Journal of Medical Education*, 55, 590-595.

Firth, J. (1986). *Levels and Sources of Stress in Medical Students*, *British Medical Journal*, 292, 1177-1180.

Gadzella, B.M. (1991). *Student-Life Stress Inventory*, Commerce,Tx. 22.

Gadzella, B. M. (1994). *Student-life Stress Inventory: Identification of and Reactions to Stressors*, *Psychological Reports*, 74, 395-402.

Gadzella, B. M.,& Fullwood, H.L. (1992). *Differences Among University Student Age Groups on Their Perceptions of Stress*, *Proceedings of the Texas Academy of Science*, 176-180.

Gadzella, B. M., Fullwood, H. L., & Ginther, D, W. (1991). *Student Life Stress Inventory*, Paper presented at the *Texas Psychological Convention*, San Antonio, TX. (ERIC 350 345).

Gadzella, B. M., Fullwood, H. L., & Tomcala, M. (1992). *Student's Stressors and Reactions to Stressors*, Paper Presented at the

Southwestern Psychological Association Convention, Austin, TX.(ERIC CG 024239).

Gadzella, B. M., & Guthrie, D. (1993). *Analysis of a Stress Inventory*. Paper Presented at the Texas Academy of Science in Denton, TX.

Gadzella, B. M., Ginther, D.W., & Fullwood, H.L. (1993). *Patterns of Relationships Among Types of Stressors*, Paper Presented at the Southwestern, Psychological Association Convention, Corpus Christi, TX.

Goleman, D.(1979). *Interview with Richard S. Lazarus,Positive Denial: The case for not Facing Reality*, *Psychology Today*, 13, 6, 44-60.

Grandy, T.G., et al. (1989). *Perceptions of Stress among Third- Year Dental Students*, *Journal of Dental Education*, 53, 12, 718-722.

Gray, G.P., Rottmann, L.H. (1988). *Perceptions of Stress in Undergraduate College students*, *Journal of College and University Student Housing*, 18, 2, 14-20.

Heins, M., et al. (1983). *Law Students and Medical Students: A Comparison of Perceived Stress*, *Journal of Legal Education*, 33, 3, 511-525.

Hojat, M.(1981). *Loneliness as a Function of Selected Personality, Psychosocial, and Demographic Variables in Iranian Students*. (Doctoral dissertation, University of Pennsylvania, 1981). *Dissertation Abstracts International*, 42, 1149-B. (University Microfilm No. 8117793).

Holmes, T.H, & Rahe, R.H. (1967). *The Social Readjustment Rating Scale*, *Journal of Psychosomatic Research*, 11, 213-218.

Hughes, J.N. (1988). *Cognitive Behavior Therapy with Children in Schools*, Pergamon Press.

Huxham, G.J., Lipton, A., & Hamilton, D. (1985). *Does Medical Training Affect Personality?* *Medical Education*, 19, 118-122.

Lazarus, R.S., & Folkman, S.(1984). *Stress, Appraisal and Coping*, New York: Springer.

Martin, G. L., & Osborne, J. G. (1993). **Psychology, Adjustment, and Everyday Living** (2nd ed.). New Jersey: Englewood Cliffs, Prentice-Hall.

Mehryar, A. H., & Tashakkori, A. (1984). *Father's Education as a Determinant of Socioeconomic and Cultural Characteristics of Families in a Sample of Iranian adolescents*, **Social Inquiry**, 54, 62-71.

Miller, P. M. (1994). *The First Year at Medical School: Some Findings and Student Perceptions*, **Medical Education**, 28, 5-7.

Philips, B.N. (1978). **School Stress and Anxiety: Theory, Research and Intervention**, New York: Human Sciences Press.

Roberts, G.H. (1989). *Personal and Academic Stressors Affecting Developmental Education Students*, **Research and Teaching in Developmental Education**, 5, 2, 39-53.

Sellz, R. et al. (1990). *The Health of University Athletes: Attitudes, Behaviors, and stressors*. **Journal of American College Health**, 39, 1, 11-18.

Staik, I. M., Dickman, C.L. (1988). *Self-Reported Stressors of College Freshman*, Paper Presented at the Annual Meeting of the Mid-South Educational Research Association, Louisville, KY, November 9-18.

Taylor, J. A. (1953). *A Personality Scale of Manifest Anxiety*, **Journal of Abnormal and Social Psychology**, 43, 285-290.

Vitaliano, P.P., Maiuro, R. D., Russo, J., & Mitchell, E. S. (1989 b). *Medical Student Distress: A Longitudinal Study*, **Journal of Nervous and Mental Disease**, 177, 70-76.

Vitaliano, P.P., Russo, J., Carr, J.E., & Heerwagen, J.H. (1984). *Medical School Pressures and their Relationship to Anxiety*, **Journal of Nervous and Mental Disease**, 172, 730-736.

Vitanova, P., Bownas, D. A. (1984). *Dimensions of College Student Stress*, Paper Presented at a Conference of the Southeastern Psychological Association.

Weiten, W., Lloyd, M. A., & Lashley, R. L. (1990). **Psychology Applied to Modern Life: Adjustment in the 90s**. (3rd ed.). Brooks/Cole Pacific Grove, CA.

Zoccolillo, M., Murphy, G. E., & Wetzel, R. D. (1986). *Depression among Medical Students*. **Journal of Affective Disorders**, 11, 91-96.